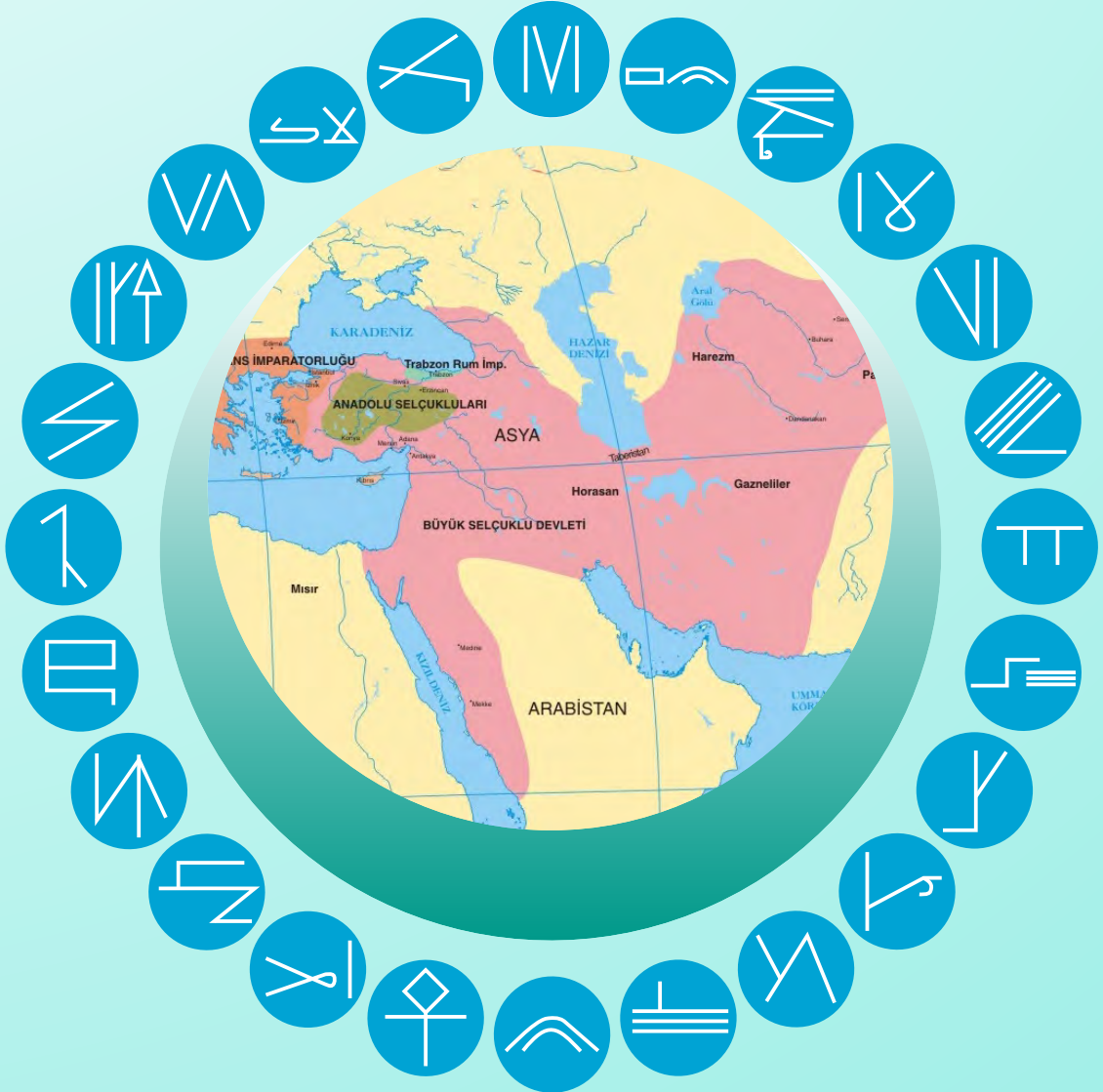

Uluslararası Sempozyum

Tarihte ve Günümüzde Ortadoğu'da Türkmenler (Irak-İran-Suriye)

**ULUSLARARASI TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE
ORTADOĞU'DA TÜRKMENLER
(İRAK-İRAN-SURİYE) SEMPOZYUMU**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM
TURKMENS IN THE MIDDLE EAST IN PAST AND PRESENT
(IRAQ-IRAN-SYRIA)**

08-10 Mayıs 2014-BİLECİK)

Editörler Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Abdulhalik BAKIR

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ALTUNGÖK

Bilecik - 2016

ULUSLARARASI TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE
ORTADOĞU'DA TÜRKMENLER

(Irak-İran-Suriye) SEMPOZYUMU

8-10 Mayıs 2014

INTERNATIONAL SYMPOSIUM TURKMENS IN THE
MIDDLE EAST IN PAST AND PRESENT (Iraq-Iran-Syria)

08-10 May 2014

2016 Bilecik Őeyh Edebalı Üniversitesi Yayınları

Bu kitabın her trl basım, yayın ve telif hakları Bilecik Őeyh Edebalı niversitesine aittir. Btn hakları saklıdır. Kitabın tm ya da blm/blmleri Bilecik Őeyh Edebalı niversitesinin yazılı izni olmadan elektronik, mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, oğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright 2016 by Bilecik Őeyh Edebalı University.

All right reserved. No part of this book may be printed, reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical or other means without the written permission of Bilecik Őeyh Edebalı University.

ISBN: 978-605-65623-1-0

Yayına Hazırlık:

Mustafa Serin

Kapak Tasarımı:

ağrı Bakır

Basım Tarihi

Aralık - 2016

GARİBİ YUSUF'UN ŐİRLERİ VE ŐAİRLİđİ

*Bünyamin AYŐİŐEđİ**

ŐZET

Türkmen coğrafyasında yaŝamıŝ Türk Őairlerin gün yüzüne çıkarılması, eserleri üzerinde akademik çalıŝmaların yapılması Türk edebiyatının daha iyi anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Çalıŝmanın asıl konusunu teşkil eden Garibî Yusuf da Türkmen Şairleri içinde önemli bir yere sahiptir. 18. yy.ın sonu 19. yy.ın başında Erbil'de yaŝamıŝ Garibî, âmâ olması sebebiyle Âmâ Yusuf Garibî olarak tanınmaktadır. Arapça ve Farsçaya hakim, dinî ilimlere vâkıf biridir. Hayatı hakkında fazla bir bilgi olmayan Şairin Şiirlerinde derin bir duygusallık göze çarpmaktadır. Özellikle "Vatan" kavramını Divan Şiiri geleneği içinde, kendine has bir tarzda kullanması dikkati çeken bir husustur.

Bu ereve de hazırlanan çalışmada, Garibî Yusuf'un hayatı ve Divan'ı hakkında bilgi verilmiŝtir. Şiirlerinde ne çıkan belli baŝlı hususlar vurgulanmıŝtır. Ayrıca Şairin vatan kavramını nasıl iŝlediđi de değerlendirilmeye alıŝılmıŝtır.

Anahtar Kelimeler: Garibî Yusuf, Divan, Trkmen Şiiri, Vatan, Erbil.

GARİBİ YUSUF'S POEMS AND HIS POETRY

ABSTRACT

Academic research is very important in enhancing our understanding of Turkman poetry and poets. As a result of these studies, our comprehension of Turkish literature will be clarified. Garibî Yusuf is a remarkable Turkman poet who lived in Erbil at the end of 18th and beginning of the 19th centuries. He was known as Âmâ Yusuf Garibî (Âmâ is a blind individual). He was fluent in Arabic and

* Yrd. Do. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fuzulibaki@gmail.com

Persian, and was recognized as a specialist in religious sciences. Unfortunately, we do not know much about his life. His poetry evokes strong emotions. Especially, he used "the concept of homeland" in the tradition of Divan poetry. The present article reviews what is known of Garibî Yusuf's life and his extraordinary poetry.

Key Words: Garibî Yusuf, Divan, Turkman poetry, homeland, Erbil

ŞAİRİN HAYATI

Garibî'nin hayatı hakkında bilgi veren kaynaklar sınırlıdır. Asıl adı Yusuf, mahlası Garibî olan şair h.1169/m.1756 senesinde Erbil'de doğmuştur. Erbilli diye anılan şair, gözleri kör olduğu için Garibî-i Âmâ ya da Garibî Yusuf olarak kaynaklarda anılmaktadır.

Şair, Erbil'de klasik medrese eğitimi almış; ardından da Ahmediye Medresesi'nde Arap dili ve belâğatiyle ilgili dersler vermiştir. Şairin Arapça ve Farsçaya olan hakimiyeti, dinî terimlere olan vukufiyeti şiirlerinde kullandığı dilden, mazmunlardan anlaşılmaktadır. Bursalı Mehmet Tahir onun hakkında şu bilgileri verir: "*Âşık şâirlerden bir zat olup Erbil'dendir. Takriben h.1210 yılında memleketinde vefat etmiştir. Divan'ı basılmıştır.*"¹ Ancak Bursalı Mehmet Tahir'in verdiği yaklaşık ölüm tarihi hatalıdır. Çünkü şair, diğer kaynaklarda verilen bilgilere göre h.1231/m.1816 senesinde Ahmediye Medresesi'nde Arap dili ve belâğatiyle dersler vermekteydi. Şâir, hayatını fakirlik içinde Erbil'de devam ettirmiş 63 yaşında 1232 /1818 senesinde Erbil'de vefat etmiştir. Fakir bir hayat süren Garibî usta bir şair olarak tanınmaktadır. Divan'ı, Bağdat Valisi Müşir Reşid Paşa'nın oğlu Rüşdi Bey tarafından basılmıştır.

Mezarı Erbil'de Çırağ mezarlığındadır. Son Asır Türk Şairleri'nde ve Tuhfe-i Nailî'de de, şairin hayatıyla ilgili Osmanlı Müellifleri'nde verilen bilgiler tekrar edilmekte, ek olarak basılmış divanı zikredilmektedir. Şâirin hayatı ve edebi kişiliği hakkında en kapsamlı bilgi, Atâ Terzibaşı'nın "Erbil Şâirleri" adlı eserinde rastlanmaktadır. Aynı zamanda Atâ Terzibaşı, "Kardaşlık" dergisinin Ağustos 1964 tarihli nüshasında Garibî'nin hayatına dair bir yazı yayımlamıştır.²

¹ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, C 2, (haz. A.F. Yavuz, İ. Özen), Meral Yayınevi, İstanbul 1972, s. 137.

² Atâ Terzibaşı, *Erbil Şairleri*, (haz. Doç. Dr. Ali İhsan Öbek, Duygu Dalbudak), Kerkük Vakfı Yayınları, Ankara 2007, s.28-29.

Şâirin sahaflıkta ve ciltçilikte usta olduğu, kitapların dağılmış yapraklarını, âmâ olmasına rağmen, büyük bir ustalıklarla sıraya dizerek ciltlediği söylenmektedir.

Şâirin yılda bir kez Van şehrine giderek vali müteveffa Timur Paşa'nın oğlunun düzenlediği ziyafetlere katıldığı bilinmektedir. Bir seferinde burada kaldığı odada uyumakta olanları -âmâ olmasına rağmen- tek tek teşhis ederek uyandırdığı söylenmektedir.

Şair âmâ oluşunu ve bundan dolayı yaşadığı bazı zorlukları divanınının 199. gazelinden alınan beyitlerde şöyle anlatır:

Hicrân ile rû-pûş-ı gubâr-ı keder oldum
Gam-hâne-i gurbetde kalub gil-be-ser oldum

“Gurbet gambânesinde çamura bulandım. Hicranla keder tozunu yüzyüme örtü, peçe gibi serptim. Ya da keder tozunun peçesi oldum”

Ne tâkat-i refât u ne hod kuvvet-i pervâz
Murg-ı kef-i tıflân gibi bî-bâl ü per oldum

“Çocukların avucundaki, ne yürümeye ne de uçmaya gücü kalmamış mahpus, kanadı kırık bir kuş gibi kaldım.”

Bir Yûsuf-ı hüsnün gam-ı hicrinde Garibî
Ya’kûb gibi mahrûm-ı sevâd-ı basar oldum

“Garibî! Yusuf’un güzelliğinden ayrılmanın verdiği gamla Yakup gibi görme yetimi kaybettim.”

Garibî'nin görme kaybı yaşadığından dolayı derin bir ızdırap içinde olduğu söylenemez. Aksine şiirlerine bakıldığında körlükten daha beter olanın aşk derdine düşmek olduğunu söyler:

Divan’ındaki 254. gazelin 6. beytinde:

Yâ Rab ol dîde-i erbâb-ı hased kör olsun
Ki komaz bir yere bir cân gele cânânı ile

“Yâ Rab, cân ile cânânın birlikte bulunmasını çekemeyen o hasedçilerin gözleri kör olsun!” demektedir. Devamındaki 7. beyitte de:

Maraz-ı aşka Garibî nice mümkün sıhhat
Gelse Lokmân-ı felek üstüne dermânı ile

“Garibî, Lokman hekim bile gelse aşk hastalığına devâ bulmak ne mümkün!”

diyerek aşk derdinin körlükten beter olduğunu imâ etmektedir.

Garibî Divan'ında, şairin doğduğu ve ömrünü devam ettirdiği yer olan Irak, iki yerde geçmektedir:

Şair 50. gazelin 4. beytinde:

Şehr-i 'Irak'a seyre sabâ evcden gelir
Can bülbülü ki nağmesini erganun ider

"Irak'ı seyretmek için sabâ rüzgarı göklerden gelir, can bülbülü de nağmesini org eder."

227. gazelin 6. beytinde de:

Irâk'a ger düşerse reh-güzârın hâlimi mutrib
Hicâzî perdesinde nağme-i sâz ile söylersin

"Mutrip, eğer Irak'a yolun düşerse hâlimi, hicâzî perdesinde söylersin." demektedir. Hicaz makamının ulvî bir hüznün telkîn ettiği, insan ruhuna tevazu verdiği kaynaklarda söylenmektedir. Ayrıca Türk musikisindeki makamların yapısı bozulmadan karar sesinin farklı bir sese göçürülmesiyle oluşan 16 adet şedd makam vardır. Hicaz makamının da Irak perdesine göçürülmesiyle Evc-ârâ makamı oluşmaktadır. Bu beyitte şairin Türk musikisiyle ilgili birtakım hususları da, Irak ve Hicâz kelimelerinin diğer anlamlarını da düşünerek, kastettiği söylenebilir.

EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Garibî hakkında en detaylı bilgiyi veren Atâ Terzibaşı, Şehribanlı Abdülkadir Hatibî'nin şairle ölümünden bir yıl önce Erbil'de görüştüğünü ve Hatibî'nin şair hakkında şunları söylediğini kaydeder:

"Fenn-i Arabîye âşinâ ve hassaten Türk nazmında kemâl ve mertebe-i âlâ derecedir. Tâb-ı nazenîn ve tasavvurât-ı letâfet-karîninden olan Divan'ı belagat-nizâm ve her ibaresi fesâhat-iltizâmdır."

Garibî divanı incelendiğinde, onun divan şiiri geleneğine âit unsurları benimsediği ve bu geleneğin bir parçası olarak da mazmunlarını ustalıkla kullandığı söylenebilir. Divan'ının çoğunu gazeller oluşturmaktadır.

Bilinene tek eseri olan Divan'ının basılı nüshası hariç, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut Efendi bölümü 3459 numarada kayıtlı bir yazma nüshası daha bulunmaktadır.

Divanı üzerine Erhan Tosun tarafından “Erbilli Âmâ Yusuf Garibi Efendi Divanı (İnceleme - Tenkitli Metin)” adıyla bir Yüksek Lisans Tezi hazırlanmıştır.³ Bu çalışmada hem matbu nüsha hem de yazma nüsha karşılaştırılmış; 288 gazel, 1 Terkîb-bend, 4 Terci'-bend, 3 Muhammmes, 2 Tarih tespit edilmiştir. Hazırlanan bu çalışmada adı geçen tezdin istifade edilmiştir.

DİVAN'IN MUHTEVA BAKIMINDAN İNCELENMESİ⁴

Garibî'nin hayatına bakıldığında, onun klâsik Osmanlı medrese usulüne göre bir eğitimi aldığı ve ardından dînî tedrisat yapan medreselerde de müderris olarak vazife yaptığı görülmektedir. Bu birikimi şiirlerine de yansımıştır.

Bu çalışmada, konuşmanın sınırlarını zorlamamak ve süreyi de aşmamak için beyitler genel olarak izah edilmeye çalışılacak, beyitlerde geçen telmihlerin, mazmunların, birtakım sanatlı unsurların izahına girilmemeye gayret edilecektir. Şiirlerinde âyetlere, Hadislere, Peygamber kıssalarına sıklıkla telmihte bulunan Garibî'nin, dînî terimlere oldukça vakıf olduğu görülmektedir. Mesela Divan'ının ilk gazelini yedi beyit halinde yazmış, son beytinde de:

Olsun Garibî evvel-i dîvân bu heft beyt
Seb'ü'l-mesâni oldu çü Kur'ân'a ibtidâ

“Garibî, bu yedi beyit Divan'ının başında yer alsın; çünkü Kur'an'ın başlangıcı da Seb'ü'l-mesânî (övülmüş yedi) oldu.”

diyerek *وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَابِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمِ* “Andolsun ki biz sana tekrarlanan, övülmüş yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik.” Hicr Sûresi 15/87. âyete telmihte bulunmuştur. Kur'an'ın ilk suresi olan Fâtihâ yedi ayetten müteşekkildir. Kur'an'ın yedi ayetle başlaması sebebiyle kendisi de Divan'ına 7 beyitle başlamıştır.

³ Erhan Tosun, *Erbilli Âmâ Yusuf Garibi Efendi Divanı (İnceleme - Tenkitli Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı, Sakarya 2007.

⁴ Bu bölümde Erhan Tosun tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Tezi dışında, elimizde bulunan Mustafa Nazif Efendi'nin hatt-ı destinden çıkmış bir nüshanın matbu hali olan Yusuf Garibî Divanı'ndan da istifade edilmiştir: Garibî Yusuf Efendi el- Erbilî Divanı, Rıza Efendi Basımhanesi, İstanbul 1284.

Şiirlerinde derin bir tasavvuf bilgisi ve Allah sevgisi görülen Garibî'nin 11 beyitlik 239. gazeli "Allah" rediflidir. Gazeline:

Esîr-i pençe-i derdim men-i bî-çâre yâ Allah
Sen eyle ben gibi bî-çâreye bir çâre yâ Allah

"Ey Allah'ım, çaresiz olan ben, derd pençesinin esiriyim. Sen, benim gibi bîçâreye bir çâre nasîp et!" beytiyle başlar ve:

'Uyûbun dâmen-i 'afvınla setr eyle Hudâvendâ
Yüzün dutdı Garibî der-geh-i Settâr'a yâ Allâh

"Ey Allah'ım, kusurlarımı affınla ört! Ey Allah'ım, kulun Garibî günahları örten dergabına yüz tuttu, senden affını dilemektedir!"

beytiyle biter.

Ayrıca Divan'da Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. Lokman, Hz. Süleyman, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Hızır, Hz. İsa ve Hz. Muhammed peygamberlerin isimleri zikredilmektedir. Hz. Muhammed'den sonra en çok Hz. Yakup ve Hz. Yusuf peygamberlerden bahsedilir. Oğlu Hz. Yusuf'un hasretiyle görme yetisini kaybeden Hz. Yakup'la ve Yusuf peygamberle -âmâ olması sebebiyle- kendi arasında özel bir bağ kurduğu görülmektedir. 31. gazelin 2. beytinde şair:

Sevâd-ı çeşm-bülbül dîde-i Ya'kûb'a dönmüşdür
Yüzünden aç nikâb ey Yûsuf-ı gül pîrehenden geç

"Bülbülün gözbebeği, Yakub'un gözüne benzemiştir. Ey gül Yusuf, yüzündeki örtüyü kaldır, gömleğini bırak!" demektir. 103. gazelin 2. beytinde de:

Bûy-ı pîrahen-i Yûsuf getirür bâd-ı saba
Çeşm-i Ya'kub'a döner nûr-ı nazar çok gitmez

"Sabâ rüzgarı, Yusuf'un gömleğinin kokusunu getirir. Gözler Yakup'un gözü gibi görmeyiz olur, görme kabiliyeti yitirilir." demektir.

Garibî divanındaki 3, 4, 5, 236 ve 266. gazeller Hz. Muhammed için yazılmıştır. Hz. Muhammed; Mahmud, Ahmed, Mustafa, dürr-i yektâ (eşsiz inci), vâsita-i hilkat-i eşya (her şeyin yarılma sebebi), bahr-i şefâat (şefaata denizi), gül-i bathâ (Mekke'nin gülü), şâfiü'l-halâik (yaratılmışların şefaataçisi), habib (sevgili) gibi isim ve sıfatlarla anılmaktadır. Hz. Muhammed'in anlatıldığı beyitlerde derin bir vecd hali görülmektedir. Bu vecd hâli şu örneklerde barizdir:

3. gazelin ilk beytinde:

Cânım ol **cevher-i zât-ı dür-i yektâya** fedâ
Ömrüm ol **vâsıta-i hilkat-i eşyâya** fedâ

“Canım, eşsiz incinin cevherine fedâ olsun; ömrüm, her şeyin yaratılmasının sebebi olana fedâ olsun.”

4. gazelin 8. beytinde:

Bûse-gâh-ı evliyâdır hâk-i râh-ı makdemin
Yâ Resûlallâh sensin **nûr-ı ayn-ı enbiyâ**

“Ayağının tozu evliyanın öpeceği, öpmeyi istediği yerdir. Yâ Resûlallâh sen, evliyanın gözünü nurusun!”

86. gazelin 2. beytinde:

Kumrî okur çemende ezân-ı Muhammedî
Şâh-ı bülend-i serv ana bir minâredir

“Kumru, sanki minaresi olmuş servi dalında ezân-ı Muhammedî okumaktadır.”

241. gazelin 4. beytinde:

Bu ma’siyetle yarın Yâ Rasûlallâh n’olur hâlîm
Ben-i miskîne mahşerde şefâat senden olmazsa

“Yâ Rasûlallâh, şu miskin kuluna mahşerde şefâat etmezsen, bu günahlarla yarın benim halim nice olur!”

ŞAİRİN VATAN MEFHUMU

Vatan mefhumunun Türk edebiyatında, günümüzde anlaşıldığı yaygın manasıyla, 19. yy.dan sonra Tanzimat döneminde oluşturulan edebiyatta işlenmeye başlandığı bilinmektedir. Namık Kemal’in şu sözleri vatan kavramından ne anlaşıldığını izah etmesi bakımından önemlidir: “İnsan vatanını sever, çünkü vatan öyle bir galibin şemşiri veya bir kâtibin kalemıyla çizilen mevhum hatlardan ibaret değildir. Millet, hürriyet, menfaat, uhuvvet (kardeşlik), hâkimiyet, ecdâda hürmet gibi birçok hissiyât-ı ulviyenin içtimâ’ından hâsil olmuş (yüce hislerin birlikteliğiyle oluşmuş) bir fikr-i mukaddesdir. (kutsal bir fikirdir)”

18. yy.ın sonlarında hayatını Erbil’de geçirmiş ve nihayetlendirmiş olan şairin vatan mefhumunu, Nâmık Kemal’in verdiği geniş manaya kimi yönleriyle yaklaşarak kullanmış olması dikkate değer bir durumdur. Takdir

edilecektir ki farklı disiplinleri birbiriyle mukayese ederken birebir aynı düşünceleri beklemek doğru olmayacaktır. Ancak bu disiplinlerin birbirlerinden etkilendikleri de muhakkaktır. Garibî'nin şiirlerinde derin bir vatan aşkı görülmekle beraber, "vatan" anlayışının çoğunlukla gurbetin tezadı olarak kullanıldığını da söylemek gerekmektedir. Klasik edebiyattaki vatan mefhumuyla ilgili yapılacak derinlikli çalışmalarla bu mesele daha iyi aydınlanacaktır.

Garibî'nin hayatından edindiğimiz bilgilere göre o, yılda bir kez Van şehrine giderek vali müteveffa Timur Paşa'nın oğlunun düzenlediği ziyafetlere katılırdı. Bunun dışında şairin Erbil'den uzakta uzun zaman geçirdiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak hayatına dair bize intikal etmemiş ya da bizim ulaşamadığımız bilgilerin bulunması muhakkaktır. Garibî, vatandan uzun süreli ayrılık yaşamamış olmasına rağmen, şair ruhunun verdiği dalgalanmalarla kısa Van seyahatlerinin bile, onun ruhunda izler bırakmış olması muhtemeldir.

Şair "geç" redifli 31. gazelinin 7. beytinde, vatan toprağında yaşadığı birtakım rahatsızlıklar, kıymet bilmemezlikler sebebiyle istemeyerek de olsa yaşadığı toprakları terketme arzusu içine girmiştir:

Garibî ger dimâğ-ı devletin var ise âlemde
Varup azm-i diyâr-ı gurbet it **hâk-i vatandan** geç

"Garibî, eğer bu âlemde mutluluk istersen vatan toprağını bırak, gurbete yollarına düş!"

57. gazel 1. beyitte şair, vatandan ayrı olanların dostlarının özlemi içinde olacağını söylemektedir:

Perişân-hâtırım cem'iyet-i yârâna hasretidir
Vatandan dûr olan cân vuslat-ı cânâne hasretidir

"Düşünceli, dalgın halimin sebebi dost meclislerini özlememendir. (Şu bir gerçektir ki) Vatanından uzakta olan kişi dostlarına kavuşmayı arzular."

58. gazel 6. beyitte Gevherî, vatan toprağından ayrılışın verdiği hüznü, üzerinde bıraktığı etkiyi anlatmaktadır:

Kıldın hevâ-yı **hâk-i vatan** terkinini yine
Düşdi diyâr-ı gurbete dil bî-şekîbdir

"Yine vatan toprağından, havasından, kokusunda ayrı düştün. Sabırsız gönül yine gurbet ellere düştü."

133. gazel 1. beyitte Şair yine vatan hasretini dile getirmektedir:

Reg-i cismimde gelüp cŐa muhabbet kanı
Vatana dil yine pervâz idicek günlerdir

“Bu günler, muhabbet kanının damarlarda coŐarak gönlün, vatana uŐacađı günlerdir.”

200. gazel 6. beyitte, vatan toprağını unutamadığı iÇin yaŐanılan sıkıntılar Şöyle dile getirilir:

Hk-i vatana bu dil-i dvne unutmaz
Yâ Rab n'ola bu fıkri fermŐ idebilsem

“Vatan toprağını bu Őılgen gönül unutamaz. Yâ Rab, Şu düŐünceden bir syrılabilsem ne olurdu.”

202. gazel 1. beyitte Garib, glnn vatan hasretiyle yanıp tutuŐmasının önüne geŐemediđini Şöyle anlatır:

Yd-ı vatan eyler dil dvne midir bilmem
Keyfiyyet-i gurbetden b-güne midir bilmem

“Gönül, gurbetin gereklerini bilmezmiŐ gibi vatana hatırdan Őıkaramıyor, bilmem ki deli midir?” Halbuki gurbette bulunmak vatandan ayrılığa katlanmayı gerektirir.

255. gazel 8. beyitte Şair, vatan hasretinin ruhunda bıraktığı izleri Şöyle anlatmaktadır:

Fikr-i gl-geŐt-i vatan kıldı Garib beni hk
Cismimi tekye-zen-i seng-i mezr itdi yine

“Vatanın gl bahŐelerini seyretme fikri beni toprak kıldı. Cismimi de mezr taŐının dayanağı yaptı.”

269. gazel 4. beyit Şair, vatan sevgisi dıŐındaki her arzuyu aklından Őıkardıđını anlatmaktadır:

FermŐ eyledim her rz-y zevk-i dnyy
Dil-i pr-sziŐimde **hasret-i hâk-i vatan** kaldı

“Dünya zevklerine it ne varsa unuttum; sadece Şu yanık yüreğimde vatan toprağının hasreti kaldı.”

Muhammes'te geçen bir mısradan ise Garibî "Temennâ-yı vatandan gayrı nâz u niyâzum yok" diyerek, vatan düşüncesinden, hasretinden gayrı bütün arzularını bıraktığını söylemektedir.

SONUÇ

Garibî Yusuf, Erbilli bir Türkmen şairidir. Divan'ından hareketle şairin edebî yönü, şiirinin muhtevası ve vatan kavramına bakışı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şairin derin din bilgisinin eserine nasıl yansıdığı tespit edilmiştir. Garibî Yusuf, bir Türk şairi olarak Türkçeyi bütün incelikleriyle, klasik edebiyatımızın sanat anlayışını yansıtacak tarzda kullanmayı başarmıştır. Garibî, vatan kavramını da şiirlerinde, hem gurbeti yaşayan birinin duyduğu hasretle hem de varlığının kaynağını teşkil eden ulvî bir millî anlayışla işlemiştir.

Kaynakça

Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, I-II, (haz. A.F. Yavuz, İ. Özen), İstanbul 1972.

Garibî Yusuf Efendi el- Erbilî Divanı, Rıza Efendi Basımhanesi, İstanbul 1284.

TERZİBAŞI, Atâ, *Erbil Şairleri*, (haz. Doç. Dr. Ali İhsan Öbek, Duygu Dalbudak), Ankara 2007.

TOK, Vedat Ali, *Garibî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divan'ın Transkripsiyonlu Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1995.

TOSUN, Erhan, *Erbilli Âmâ Yusuf Garibi Efendi Divanı (İnceleme - Tenkitli Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı, Sakarya 2007.

Gazete Yazısı

Namık Kemal, "Vatan", *İbret Gazetesi*, 10 Mart 1289.